

Asukastupatoiminnan toimintamalli

Linnantupa, Kuopio

Nuorten asunnottomuuden

ennaltaehkäisyhanke

Nuorisoasuntoliitto ry

1 Johdanto

Tämä dokumentti sisältää Linnanpellon asukastupatoiminnan ja toiminnasta vastaavien tahojen kuvauksen. Toiminnan kuvaaminen kirjallisesti tekee sosiaalityön, kolmannen sektorin ja muiden asukastupatoimijoiden välistä monialaista yhteistyötä näkyväksi ja mahdollistaa hyvän käytännön levittämisen muille paikkakunnille.

Kuvaus keskittyy vain toimijoiden ja toimintamallin kuvaukseen sen levitettävyyden näkökulmasta. Toiminnan taustalla olevat tarpeet, teoreettiset lähtökohdat ja arviointi toiminnan vaikutuksista eivät sisälly dokumenttiin muuten kuin siltä osin, kuin toimintamallin havainnollistamiseksi on tarpeen.

Kuvauksen lähteinä on käytetty aiheesta kirjoitettua raporttia, Kuopion Setlementti Puijola ry:n sosiaalista tilinpäätöstä ja lähiötöyön toimintakertomusta vuodelta 2011, asiakaskyselyä, kokouspöytäkirjoja sekä toimijoiden kotisivuja ja haastatteluja.

Kuvaus on laadittu Nuorisoasuntoliitto ry:n koordinoiman Nuorten asunnottomuuden ennaltaehkäisyhankkeen (2012 – 2015) työnä. Hankkeen yhtenä tavoitteena on löytää ja mallintaa jo olemassa olevia, asumista ja arjenhallintaa tukevia hyviä käytäntöjä ja yhdessä paikallistoimijoiden kanssa levittää niitä eteenpäin.

2 Toimintaympäristön kuvaus

Linnanpellon puutaloalueella on 156 vuokra-asuntoa. Kortteliin on keskittynyt monenlaisia asumiseen ja elämiseen liittyviä ongelmia, kuten asukkaiden päihteidenkäyttö, asuntoihin kerääntyvät ryyppyporukat ja trokarit. Edellä mainitut aiheuttavat ympäristöön turvattomuutta ja rauhattomuutta. Tämän lisäksi läheisen koulun nuoria on havaittu oleskelevan alueella ja yksittäisissä asunnoissa, joissa käytetään rankasti päihteitä.

Asukkaista 99 on sosiaalitoimen asiakkaita (vuonna 2010) ja suuri osa huonokuntoisia päihteidenkäyttäjiä, joille ei kaupungissa ole osoittaa sopivia asuntoja muualta. Ilman Linnanpellon puutaloaluetta nämä ihmiset olisivat luultavasti tukiasumisyksiköissä, kuten Patakukkulan toimintakeskuksessa. Alueen sosiaalitoimen asukkaat jakaantuvat viiden sosiaalityöntekijän kesken. (Katajamäki & Nykänen 2011.)

Alueelle ei pääsääntöisesti voida valita asukkaiksi työssäkäyviä eikä päihdeettömään elämään pyrkiviä henkilöitä. Päihdeasiakkaita pelätään, eikä heistä siksi herkästi tehdä valituksia. Päihdeettömäksi pyrkivien voi olla lähes mahdotonta kuntoutua alueella, jota leimaa vahvasti päihdemyönteisyys.

Vaikka alue onkin täynnä vakavia ongelmia ja ympäristö on haasteellinen, nähdään alueellinen keskittymä myös hyvänä tuen antamisen kannalta.

3 Toiminnan tavoitteet

Puutalot omistaa Niiralan Kulma Oy, jonka on tarkoitus purkaa huonokuntoiset rakennukset lähiaikoina ja rakentaa tilalle kerrostaloja. Paloturvallisuus- esteettömyys- ja sisäilmavaatimukset edellyttävät kokonaisvaltaista korjaamista ja tämän päivän vaatimustason asuntoja tehtäessä vuokrat nousevat. Tämä aiheuttaa huolen siitä, mihin nykyiset asukkaat joutuvat. Asukkaiden tukeminen muutoksen kynnyksellä olikin yksi tavoite aloitettaessa asukastupatoiminnan kehittämistä Linnanpellolla.

Linnanpellolla toteutettiin NiKu:n ja Atte-projektin toimesta asukashaastattelut keväällä 2010. Asukkaat asuneet alueella pitkään (yli 5 v 75%). Pääosin asukkaat olivat tyytyväisiä ja viihtyivät alueella. Häiriönä koettiin ulkopuolisten toimesta tapahtuva häiriköinti ja sen johdosta koettiin turvattomuutta, kaivattiin lisää vartiointia sekä keskustelumahdollisuuksia.

Asukastupatoiminnan tavoitteita yleisellä tasolla ovat yhteisöllisyyden ja suvaitsevaisuuden lisääminen, vertaistuen mahdollistaminen, vapaaehtoisen kansalaistoiminnan tukeminen, arjessa auttaminen, vaikeasti työllistettävien työllistäminen, työelämän pelisääntöjen opettaminen ja tärkeinä yhteistyökumppaneina lähiöissä toimiminen. Asukastupatoimintaa toteutetaan ja kehitetään kaupungin strategioiden mukaisesti. (Nykänen, Pietiläinen, Rätty & Nevalainen 2012.)

Linnantuvan erityispiirteenä on monien ongelmien, kuten huono-osaisuuden, päihteidenkäytön ja syrjäytymisen kasaantuminen maantieteellisesti pienelle, vain yhden korttelin alueelle. Linnantuvan asukastupatoiminnan tavoitteena oli erityisesti tarjota alueen asukkaille mielekäs tapa viettää päivää ja luoda sosiaalisia suhteita ja osallisuuden tunnetta myös ”ryppykämppien” ulkopuolella ja lisätä siten myös alueen turvallisuutta yhteisösozialiteetin keinoin.

4 Toimijat

Moniammatillinen verkostoryhmä kokoontui vuosien 2010 ja 2011 aikana viisi kertaa pohtimaan Linnanpellon alueen erityistarpeita. Alussa ryhmään osallistui edustajat Sirkkulanpuiston toimintayhdistyksestä, Työterapisesta yhdistyksestä, Niiralan Kulma Oy:stä, Kuopion Seudun Päihdepalvelusäätiöstä, kaupungin sosiaalitoimesta, erityisryhmien asumispalveluista, ATTE-hankkeesta, ehkäisevästä päihdetyöstä, aikuissosiaalityöstä, ja kotipalvelusta.

Myöhemmin suunnittelutyöryhmä täydentyi vielä Sakky:sta, Ev.lut. seurakuntayhtymän diakoniakeskuksesta, Pohjois-Savon Viadia ry:stä, Diakista, Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistyksen hallinnoimasta oSallisuushanke Sallista ja Settlementti Puijolasta, jolle vastuu tuvan päivittäistoiminnan ohjaamisesta myöhemmin siirtyi.

Sirkkulanpuiston toimintayhdistys ry

Järjestö tuottaa mm. asumispalveluja ja päiväkeskustoimintaa Kuopion erityisryhmille (erityisryhmien tukiasuminen, tuettu asuminen ja kotiin tehtävä tukipalvelu). Palvelujen pääkohderyhmää ovat sosiaalisista ongelmista ja päihderiippuvuuksista kärsivät henkilöt. Lisäksi yhdistyksellä on kaikille avoin päiväkeskus Sateenkaaritalo Linnanpellon asuinalueella ja omalle yhteisölle tarkoitettu keskus Likolahdessa. (<http://sirkkulanpuisto.nettisivut.fi/toiminta/>)

Niiralan Kulma Oy

Niiralan Kulma Oy on Kuopion kaupungin omistama yhtiö, joka tuottaa asumispalveluita kuopiolaisille. Niiralan Kulman omistuksessa on tytäryhtiöineen 5900 asuntoa, joissa asuu yli 10 000 Kuopiolaista. Talot hoidetaan ja isännöidään omalla henkilökunnalla. (http://www.niiralankulma.fi/tietoa_yrityksesta)

Kuopion seudun päihdepalvelusäätiö

Säätiö tuottaa hoito- ja kuntoutuspalveluja, asiantuntijapalveluja sekä tarkoitusperiään palvelevaa kehittämis-, koulutus-, tiedotus-, tutkimus- ja valistustoimintaa sekä lisäksi varmistaa päihdepalveluissa tarvittavan erityisosaamisen. (<http://www.ksps.fi/>) Säätiöön perustajajäseniä ovat lisäksi alueella erilaisia päihteidenkäyttäjille suunnattuja tukipalveluja tuottavat päihdejärjestöt.

Kuopion kaupungin sosiaalitoimi

Sosiaalitoimi hoitaa kaupungin perusturvan palvelualueen viranomaistehtävää. Sosiaalitoimen alla ovat lapsiperhepalvelut, aikuissosiaalityö sekä vammais- ja vanhuspalvelut.

Asumisen tuki työllistymisen edistäjänä -hanke (ATTE)

Asumisen tuki työllistymisen edistäjänä, ATTE -hankkeella tähdättiin vuosina 2009 - 2012 häiriöilmoitusten ja vuokraträstien syntyminen ennaltaehkäisyyn ja kustannuksiltaan kalliiden

laitospaikkojen vähentämiseen asumisohjaajien välittömän puuttumisen ja kotiin annettavan tuen tehostamisen avulla. Tavoitteena oli luoda moniammatillinen yhteistyömalli, joka vähentää häätöjä nykyisestä oleellisesti sekä vähentää kalleimmassa tuki- ja palveluasunnoissa asuvien määrää ja tuottaa tukea omaan asuntoon. (<http://www.ara.fi/download.asp?contentid=25453&lan=fi>)

Kotipalvelu

Kotipalvelun tarkoituksena on tukea kotona asumista sairaudesta, iästä tai vammasta huolimatta järjestämällä palveluita kotiin. Palvelujen tarve ja asiakkaan toimintakyky kartoitetaan kotikäynnillä asiakkaan luona.

(<http://www.kuopio.fi/web/sosiaalipalvelut/kotihoito>)

Savon ammatti- ja aikuisopisto Sakky

Savon ammatti- ja aikuisopisto/ koulutuskuntayhtymä tuottaa koulutus- ja kehittämispalveluja Savon alueelle tiiviissä vuorovaikutuksessa työelämän kanssa. Kehittämishankkeet ovat yksi keskeisistä työkaluista, joilla Sakky tuottaa kuntayhtymän perustehtävää. (<http://www.sakky.fi/index.asp?link=828&menupath=244>)

Evangelisluterilaisen seurakuntayhtymän diakoniakeskus

Kuopion evangelisluterilaisten seurakuntien diakoniakeskus toimii yhdessä paikallisseurakuntien kanssa lievittääkseen ihmisten hengellistä, henkistä ja taloudellista hätää. Työtä tehdään sielunhoidollisten keskustelujen, taloudellisen avustamisen sekä retki- ja leiritoiminnan kautta. (<http://www.kuopionseurakunnat.fi/diakoniakeskus>)

Pohjois-Savon Viadia ry

Pohjois-Savon Viadia ry:n tavoitteena on lievittää toiminnallaan aineellista, henkistä ja hengellistä hätää. Se haluaa edistää päihteetöntä elämäntapaa ja elämänhallintaa. Pohjois-Savon Viadia ry:n jäseniä ovat Kuopion, Karttulan, Siilinjärven, Suonenjoen, Iisalmen ja Varkauden vapaaseurakunnat. Toimintaan kuuluu ateriatukea, ruuanjakoa (yhteistyö ruokakauppojen kanssa ja Eu-ruokakassit), yhdyskuntapalvelupaikkojen tarjoaminen ja työpajatoiminta. Yhdistyksellä on lisäksi hankkeita (Arjen Taidot –hanke ja Työpäivä –hanke), joiden kautta se pystyy tarjoamaan työllistymisen ohjausta, kuntouttavaa työtoimintaa, työharjoittelua, työelämävalmennusta ja työharjoittelua vankilasta käsin. (<http://www.kuopionvapis.fi/viadia-ps/tietoa.php>)

Diakonia -ammattikorkeakoulu Diak

Diakonia -ammattikorkeakoulu on valtakunnallinen toimija, jonka koulutustarjonta painottuu diakonia-, kasvatus-, sosiaali-, terveys- ja viittomakielialueille. Lisäksi Diakin toimintaan kuuluu työelämäpalveluita ja kattavaa tutkimustoimintaa. Diakin Itä-Suomen toimipiste sijaitsee Pieksämäellä. (<http://www.diak.fi/diaknyt/Sivut/default.aspx>)

oSallisuushanke Salli

oSallisuushanke Salli on Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistyksen hallinnoima kehittämishanke, jonka tarkoituksena on lisätä heikossa asemassa olevien ihmisten osallisuutta sekä lisätä järjestöjen ja kuntien välistä yhteistyötä hyvinvointia tukevien palvelujen suunnittelussa ja tuottamisessa. Hankkeen toiminta-alueena on Itä- ja Keski-Suomen KASTE-alue ja se toteutetaan yhteistyössä Pohjois-Savon, Etelä-Savon ja Keski-Suomen Sosiaaliturvayhdistysten kanssa vuosina 2011 – 2014. (<http://www.pksotu.fi/?p=1854>)

Kuopion Setlementti Puijola ry

Puijolan toiminnalla luodaan paikallista sosiaalista hyvinvointia edistävää toimintaa. Työmuotoja ovat monikulttuurinen työ, lähiötyö, nuorisotyö sekä erilaiset projektit. Osana lähiötyötä Puijolan työntekijät vastaavat Kuopion kahdeksan asukastuvan toiminnan koordinoinnista ja toiminnasta.

5 Linnantuvan toimintamalli

5.1 Toiminnan käynnistäminen

Moniammatillinen verkostoryhmä kokoontui vuosien 2010 ja 2011 aikana viisi kertaa pohtimaan Linnanpellon alueen erityistarpeita. Kokoavana voimana toimi Atte-hanke ja työryhmän sihteerinä oSallisuushanke Sallin työntekijä.

Ryhmässä todettiin, että alueelle tulisi saada yhteinen tila, johon järjestetään viranomaisten, yhdistysten ja vapaaehtoisten voimin erilaisia palveluita ja toimintaa. Yhteistä kaikille toimijoille oli huoli Linnanpellon asuinalueen turvallisuudesta ja ihmisten päivittäisestä selviytymisestä sekä moniammatillisen intervention tarpeen näkeminen. Asukastupatoiminta käynnistyi lopulta nopeassa aikataulussa, kun Niiralan Kulma Oy antoi Linnanpellonkatu 32:n talon kerhohuoneen tupatoiminnan käyttöön veloituksetta. Kalusteet

ja muut sisustustavarat saatiin eri toimijoilta lahjoituksina tai kirpputorihintaan. Rahaa käytettiin ainoastaan internet-liittymään ja puhelimeen, jotka kaupunki kustansi.

Toiminnan käynnistämisestä tekee erityislaatuisen se, että sitä ei tehty erillisenä hankkeena, vaan toimijoiden perustyön ohella ja lisäksi lähes nollobudjetilla. Kuopiossa oli valmiiksi toimija, joka pyöritti asukastupia, joten myös Linnantuvan toiminta oli luontevaa siirtää tälle taholle.

Asukastupatoiminta Kuopiossa on kaupunginhallituksen hyväksymää ja suojelemaa toimintaa, jota rahoitetaan kaupungin budjetista. Kaupunki ostaa asukastupien käytännön toiminnan organisoinnin Setlementti Puijola ry:ltä. Järjestelmä on poikkeuksellinen, ja se mahdollistaa asukastupatoiminnan pitkäjänteisen kehittämisen, kun rahoitus ei ole yksittäisten ja epävarmojen projektirahoitusten varassa. Toiminnan ollessa yhden toimijan koordinoimaa, säilyy toiminnan suunnittelussa kokonaisvaltainen näkemys ja eri kaupunginosia voidaan kehittää tasavertaisesti.

5.2 Linnantuvan toiminta

Linnantupa sijaitsee kerrostalon kerhohuoneessa keskellä korttelia. Tupa on auki päivittäin klo 9 - 13 ja toimii ympärillä asuvien yhteisenä olohuoneena. Aukioloaikaa on kahtena iltapäivänä saatu jatkettua vapaaehtoisvoimin. Henkilökuntaa Linnantuvalla on kaksi osa-aikaista palkkatukityöllistettyä henkilöä. Heidän esimiehenään toimii kokoaikainen palkkatuella työskentelevä henkilö, joka vastaa kolmen asukastuvan henkilökunnan ohjauksesta. Linnantuvalla on Kanerva-Kaste -hankkeen lahjoittamat verenpainemittari ja vaaka, asiakastietokone ja tulostin, lehtiä, lainattavia kirjoja, kahvia ja pientä purtavaa pikkurahalla jne. Lisäksi siellä esimerkiksi askarrellaan ja tehdään käsitöitä kulloistenkin työntekijöiden erityisosaamisen mukaan. Toimintaa on muokattu asukkaiden toiveiden pohjalta.

Tuvalle on lisäksi sijoitettu yli 60-vuotiaille alkoholiongelmallisille tarkoitettu Puhuri-ryhmä, jossa pelataan pelejä sekä sisällä että ulkona. Linnantuvan naapurissa Sirkkulanpuiston Sateenkaaritalolla on aloittanut voimaannuttava kuvataidepaja, joka kerää osallistujia laajemminkin Linnanpellolta.

Keskiviikkoisin ja perjantaisin tuvalla saa aamupuuroa ja ilmaista leipää jaetaan maanantaisin ja keskiviikkoisin. Kerran viikossa lähihoitajaopiskelijat käyvät mittaamassa verenpainetta, verensokeria, jumppauttamassa ja keskustelemassa erilaisten teemojen ympärillä. Sosiaalityöntekijät vierailevat Linnantuvalla kerran kuukaudessa ja Terve Kuopio Hyvinvointikioskin (Kuopion kaupungin oma hanke) työntekijät käyvät kerran kuussa antamassa tupalaisille hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä edistäviä palveluita.

5.3 Vastuunjako toimijoiden kesken

Tehtävä / vastuualue	Vastuutaho	Lisätietoja
Puitteet		
Tilan omistus	Niiralan Kulma Oy	Niku vastaa tilan vakuutuksista ja huollollisista toimenpiteistä.
Tilan siivous ja päivittäinen huolenpito	Kuopion Setlementti Puijola ry:n henkilöstö (asukastuvan työntekijät)	
Tilan irtaimiston omistus	Kuopion kaupunki	Irtaimisto kerätty lahjoituksina monelta eri taholta
Puhelin- ja internetliittymät	Kuopion kaupunki	Kuopion kaupunki hoitaa kustannukset
Sisällöllisen toiminnan edellytykset		
Henkilöstö	Kuopion Setlementti Puijola ry	Puijola vastaa henkilöstön palkkauksesta, perehdytyksestä, esimiehenä olemisesta ja vakuuttamisesta. Kustannukset kts. seuraava kohta.
Asukastupatoiminnan toteuttaminen	Kuopion Setlementti Puijola ry	Kuopion kaupunki ostaa Puijolalta tietyllä kuukausittaisella summalla asukastupatoiminnan. Summalla Puijola kattaa henkilöstö- ja muut menot.
Linnantuvan kehittäminen ja kokonaiskoordinointi	Ohjausryhmä*	
Toiminta		

Puhuri-ryhmä 1krt/vko	Sirkkulanpuiston toimintayhdistys ry	Yli 60-vuotiaille päihteitä käyttäville miehille suunnattu ryhmä
Aamupuurot, kahvinkeitot	Kuopion Setlementti Puijola ry:n Linnantuvan henkilöstö	
Leivänjako ma, ke, pe	Kuopion Ruoka-apu ry	
Voimaannuttava kuvataidepaja	Kuopion kaupungin työntekijä	
Terveystmittaukset / keskustelut / jumpat	Sakky:n lähihoitajaopiskelijat	
Iltapäivän jatkoaika klo 13 - 16	Vapaaehtoistyöntekijä 1 krt /vko sekä Viadia/srk 1krt/vko	Aukioloa saatu näiden toimijoiden avulla jatkettua kahtena päivänä viikossa.
Terve Kuopio - hyvinvointikioski 1 krt/kk	Kuopion kaupungin oma hanke	Hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä edistävät palvelut

*ohjausryhmän jäsenet: Tarmo Laitinen (Linnantuvan asukasedustaja), Lauri Paatero (Männistön srk), Jarmo Tarkkonen (srk-yhtymän yhteinen diakoniatyö), Laura Meriluoto (Sirkkulanpuisto ry), Pekka Matilainen (ViaDia Pohjois-Savo ry), Tiina Torvinen (Kuopion kaupungin aikuissosiaalityö), Hannele Nykänen (Setlementti Puijola ry), Päivi Vanninen (Niiralan Kulma), Eira Pietiläinen (Setlementti Puijola ry), Sirpa Laine (Kuopion kaupunki, aikuissosiaalityö, Natte-hanke), Tiina Sutinen (Savon ammatti- ja aikuisopisto).

6 Toiminnan haasteet

Eri toimijoiden tuomat sisällöt Linnantuvalla perustuvat lähinnä suullisiin sopimuksiin ja vapaaehtoisuuteen, joten sisällöt ovat vaihdelleet Linnantuvan olemassaolon aikana paljonkin. Epävarmuutta toimintaan on tuonut myös suuri työntekijävaihtuvuus ja hankaluudet löytää tehtäviin sopivia henkilöitä. Työntekijät työskentelevät Linnantuvalla palkkatuella, joka on aina määräaikainen ratkaisu tietyn työntekijän osalta. Linnantuvan ohjaajat vaihtuvat tietyn ajanjakson sykleissä, mutta verkostot ja toiminnat eivät ole siirtyneet. Ohjaajien määräaikaiset työsuhteet hankaloittavat jatkumoa, joka näinkin haastavan kävijäkunnan kanssa olisi olennaisen tärkeää. On käyty myös keskustelua siitä,

riittääkö TE-toimiston ohjaamalla työntekijöillä koulutus ja kokemus tehdä asukastuvan ohjaajan töitä, jossa kohdataan ihminen kaikkine ongelmineen.

Mikäli mahdollista, tulisi tilasuunnittelussa ottaa huomioon mahdollisuudet käydä luottamuksellisia keskusteluja. Linnantuvan muodostaa yksi pieni huone ja näin ollen tätä mahdollisuutta ei ole. Tämän vuoksi tiettyjen toimintojen, kuten jalkautuvan sosiaalityöntekijän käynnit tuvalla, potentiaali ei pääse oikeuksiinsa.

7 Toiminnan vaikutukset

Linnantupa on tuonut asukkaille turvallisuutta, ihmiskontakteja ja siistimmän ympäristön. Tupa on ollut vaihtoehto kotiin pullon kanssa jäämiselle ja tarjonnut ihmissuhteita, jotka auttavat pitämään selvänä. Tuvan kerhot ja muu sosiaalinen toiminta on ollut monelle kävijälle ainut mahdollisuus tavata muita ihmisiä. (Ohjausryhmä 2012.)

Tuvalta saatu vertaistuki ja ammattilasten apu on vähentänyt seurakunnan, kaupungin sosiaalityön, kotisairaanhoidon ja vapaaehtoisjärjestöjen henkilökunnan käyntejä alueella. Tuvan monialainen toiminta on tukenut alueen asukkaiden asumista ja asunnon säilyttämistä. Tupa on tarjonnut myös runsaasti opinnäyteaiheita ja harjoittelupaikkoja sosiaali- ja terveysalan opiskelijoille. Tuvan toiminta on esimerkki rajapintoja rikkovasta monialaisesta järjestöjen ja julkisen sektorin yhteistyöstä. (Ohjausryhmä 2012.)